

על איוריו של זאב רבן לחמש המגילות

בת-שבע גולדמן אידה

זאב רבן (1890, לודז' – 1970, ירושלים) נודע לימים כאיש ימינו של פרופ' בוריס שץ, מייסד בית הספר "בצלאל" בירושלים.¹ עד גיל 13 למד בחדר (אביו, יחיאל רביצקי, שימש כרב בקאליש); משפחת אמו הייתה משכילה, ורבן למד עברית וציונות מסבו, שמואל גליקסמן, תעשיין טכסטיל אמיד בעיר לודז'. את עניינו באיור המגילות ספג רבן בהיותו סטודנט לאמנות בבית הספר הממלכתי לאמנויות יפות בבריסל בין השנים 1909–1911. מוריו נהגו לשתף פעולה עם סופרים ומשוררים ולאיייר אגדות עם וספרי שירה. באותה תקופה בריסל הייתה קן האמנות הסימבוליסטית (Symbolist), זרם אשר צמח בצרפת בשלהי המאה ה-19, בעיקר כמחאה כנגד המהפכה התעשייתית,² ונתן ביטוי לדקדנס, מעין בריחה לעולם דמיוני ומקאברי). את צדדיו האפלים של זרם זה הפך רבן ברוב המקרים לביטוי חיובי-לאומי. דווקא במגילות ניתן לבדוד איורים מסוימים המצביעים על השפעת נטייה זו; זאת נראה להלן.

רבן מונה את חמש המגילות לצד חמשה חומשי תורה בשער לסדרה של המוציא לאור ליון-אפשטיין: מדרשי אסתר, שיר השירים, איכה, רות וקהלת (איור 1). הוא בחר לאיייר ראשונה בצבע מים ובדיות את מגילת שיר השירים עוד בהיותו באירופה³ (בשנת 1911; הוא עלה ארצה

1 למעשה, סגנונו האישי של רבן הכתיב את הסגנון של "בצלאל". ראו: בת-שבע גולדמן אידה, זאב רבן: סימבוליסט עברי, מוזיאון תל אביב לאמנות ויד יצחק בן-צבי, ירושלים, 2001, "סגנון 'בצלאל'": עמ' 85, 91, 95.

2 על הסימבוליזם בבליגיה, ראו:

Jane Block, Les XX and Belgian Avant-Gardism, 1868-1894, Studies in the Fine Arts: The Avant-Garde, No. 41, Ann Arbor, 1984 (1981).

באנגליה פעלו הפרה-רפאליתיים (Pre-Raphaelites) וחוג האמנויות והאומנויות (Arts and Crafts Movement) של ויליאם מוריס (William Morris) כמחאה כנגד המהפכה התעשייתית; האחרון השפיע בין היתר על ה-Deutsche Werkbund והבאוהאוס בגרמניה ועל בית הספר "בצלאל" עצמו, בשימו דגש על האומנויות כשוות-ערך לאמנויות.

3 כך כתב מרדכי נרקיס, ברשימת-הכנה למאמר ביוגרפי קצר שהתכוון לכתוב עליו בכתב-יד: "עוד בהיותו בפולניה התחיל לצייר את 'שיר השירים' בתמונות". ראו: גולדמן אידה, 2001, לעיל, פרק א', הערה 4, עמ' 193 (המקור נמצא בארכיון הציוני המרכזי, ירושלים, תיק 23 / 42L).

1. רישום לדף-שער למדרש רבה, הוצאת לויך-אפשטיין ושות', שנת ה-50, עט ודיות על נייר, 30x25, אוסף משפחת דרוק, ירושלים.

ב-1912 בהזמנת פרופ' שיץ והצטרף לצוות ההוראה בבית הספר "בצלאל"). רבן המשיך לאייר את שיר השירים בארץ, וסיים את הספר בשנת 1918, בהיותו בישוב מגדל שלחוף הכינרת (כגולה טורקי במלחמת העולם הראשונה). את סממני הארץ שילב באיוריו האחרונים. קודם לכן הייתה צורת הדקלים מסוגגנת או דמיונית, כמו גם הלבוש; אך באיוריו במגדל ניתן לזהות, למשל, שמלה בדואית (ח, ח-י). את סצנת האוהבים לפרק ח, פסוקים א-ד, העמיד ליד הכינרת (איור 2). עמיתיו לבית הספר "בצלאל", כמו מרדכי נרקיס, עודדו את למידת הצמחייה ועולם החי של הארץ על מנת להשתחרר מה"יווניות" שנותרה באמנות הגלותית שספגו בחו"ל.⁴ שיר השירים הודפס לראשונה בשנת תרפ"ד (1923) בהוצאת "הספר" בברלין עם 25 לוחות צבע, בהוצאה פרטית של רבן בשם "שלומית" בירושלים בשנת תר"ץ (1930) (עם דף שער חדש) וב-1950. הספר יצא במהדורה חדשה מטעם מוזיאון תל אביב לאמנות בשנת 2001. העבודות המקוריות נשתמרו באוסף פרטי בניו יורק והן מצויות שם גם עתה.

מבין המוטיבים בשיר השירים, דמותה של שלומית (Salomé) הייתה אז פופולארית,⁵ ואפשרה לרבן לתת ביטוי גם לאוריינטליזם בדמויותיהם של האודליסק [Odelisque] (שיר השירים א, ט-יב, איור 3) ושל רקדנית הבטן (ז, א-ה) ובלבוש גברי מזרחי. לצד השפעות יפניות (ד, ח) וסימבוליסטיות, רבן שילב מוטיבים ציוניים כגון מגן דוד, סמלי שבעת המינים, שנים-עשר השבטים ומנורת שבעת הקנים. מוטיבים חוזרים של חיות (כמו בטכסט של שיר השירים) הם היונה, הצבי, האיל, והשועל בכרם ענבים. לרוב מקבל רבן השראה לאיוריו מן הטכסט, ומתייחס לכתוב באופן ישיר ככל יכולתו. מרובה באיוריו איקונוגרפיה של חיות, והיא כוללת, בנוסף לנאמר לעיל, את האריה כסמל יהודה וכסמל מלכות, אריה מכונף כאחד מארבע חיות המרכבה בחזון יחזקאל, ציפור האש או הדוכיפת, ועוד. רבן ייחס תכונות (attributes) של חיות לגיבורי העלילה: האריה – למלך שלמה, איילת – לשלומית. גישה דומה ידועה מן האמנות הנוצרית, דוגמת "ג'רום הקודש והאריה".⁶ דמויות הגיבורים של שיר השירים – שלמה המלך ושלומית

4 לפי מרדכי נרקיס, בהקשר של שיר השירים: "אולם כל העבודה נשאה עליה חותם של יווניות, וקשה מאוד היה לו בשנים הראשונות להשתחרר מעול ההשפעה הזרה". ראו נרקיס לעיל, הערה 3.

5 אוסקר ויילד כתב את המחזה שלומית (Salomé) תחילה בצרפתית ב-1891, תחת השפעת המשוררים הצרפתים הסימבוליסטיים צ'ארלס בודלייר (Charles Baudelaire) וארתור רימבו (Arthur Rimbaud).

6 אמנים רבים ציירו סצנה זו של הקדוש ג'רום והאריה; ביניהם אלברכט דירר (Albrecht Durer), ג'רום הקדוש בחדר לימוד, 1514. ראו: Rumer Godden, St. Jerome and the Lion, New York: Viking Press, 1961.

2

"מי יתנך כאח לי יונק
שדי אמי", איור לשיר
השירים (ח, א-ד),
לודז', מגדל וירושלים,
1911-1918, צבעי-
מים על נייר, 17x12,
אוסף מרטין סטיינברג
ורעייתו, ניו יורק.

3

"לסוסתי ברכבי פרעה
דמיתך רעיתי", איור
לשיר השירים (א, ט-יב),
מגדל, 1918, צבעי-
מים על נייר, 17x12,
אוסף מרטין סטיינברג
ורעייתו, ניו יורק.

– שימשו את רבן עוד שנים רבות באמנות המסחרית אותה פיתח לצד עבודותיו האמנותיות במדינה המתפתחת ("משתחררת", כדבריו): המלך שלמה הפך לוגו של תפוזי "לורד" (איור 4); שלומית הופיעה בתוויות יין כרמל.

המורכבות הסימבולית באיוריו של רבן איננה מפריעה להרמוניה של הדף המצויר, המרגיע את העין והנפש כאחד.⁷ את הקליגרפיה של האות העברית עשה בעצמו, כפי שיצר אות קליגרפית באנגלית. אי אפשר להתייחס לאיורי שיר השירים שלו מבלי לשים לב לשינויים בטכסטורה הנעשים מעמוד לעמוד. בכוונה תחילה גילה רבן וירטואוזיות מרשימה בכך שחיקה, באמצעות צבעי מים, טכסטורות של אבן, מתכת, טכסטיל, עור, ויטארז' [vitrage], ועוד.

בשנות השלושים החל רבן באיורי המגילות אסתר ורות. בעוד שבמגילת שיר השירים בחר בתפאורה אוריינטליסטית אירופאית, במגילת אסתר קיבל השראה מן המיניאטורות הפרסיות, אשר הלמו את התרחשות הסיפור בממלכת פרס. שינוי נוסף חל בין איור שיר השירים לזה של אסתר מבחינת הקומפוזיציה של הדף. את הפורמט המלבני שמר, אך מיקום הטכסט עבר מתחתית הדף למרכזו. בשיר השירים הטכסט היה חלק אינטגרלי של הציור וצויר במרכז הדף בצבעי מים. באסתר הפך האיור להיות איור שוליים רחב, המסודר בצורת האות "ח" מסביב. הטכסט עצמו נעשה בידי סופר סת"ם ולא בכתב-ידו הקליגרפי של האמן, והודבק לדף, גישה אשר חוזרת על עצמה בהגדות שאייר רבן בשנים 1925–1935.⁸

7 עקרון ההרמוניה היה חשוב במיוחד לרבן, כדבריו: "אנו זקוקים לנשום 'אמנות הרמונית', מיוסדת על עקרונות היופי". גולדמן אידה, 2001, לעיל, נספח ג': "הערות להרצאה על 'בצלאל', ירושלים, 1946", עמ' 213–216; ובמיוחד 214.

8 ראו: בת-שבע גולדמן אידה, "זאב רבן ואיוריו להגדה של פסח", הגדה של פסח, זאב רבן – "בצלאל" (1925), הוצאת סיני בע"מ ויד יצחק בן-צבי, ירושלים, 2005; בת-שבע גולדמן אידה, "זאב רבן: רישומי-דיו להגדה של פסח, 1935 בקירוב", זאב רבן, הגדה של פסח, "בצלאל" (1935), הוצאת סיני בע"מ, 2006. בחירתו של רבן להשתמש באותיות סת"ם היא חריגה. הגדת פסח אינה אחת מספרי המקרא, ובוודאי שלא חלה חובה לכתוב אותה באותיות התורה. למעשה, גם המגילות המאירות של רבן שימשו את הקהל ולא את הקורא בציבור (שהשתמש במגילת קלף ללא ציורים). יתכן כי בחירתו של רבן להיעזר בסופר סת"ם נבעה מעומס עבודה ונוחיות וגם מהרצון להשתמש באות קליגרפית בכתב-יד.

4
 לוח שנה, תפוחי זהב "לורד"
 יפו, 1925, הדפס והטבעה
 בזהב על קרטון, 26x19.5,
 מקום הימצאו אינו ידוע.
 תצלום באדיבות מוזיאון
 ישיבה-אוניברסיטה, ניו יורק,
 צלם: אלן רוקח.

"LORD"
JAFFA ORANGES
 מלך פירות המזרח

CALENDAR FOR
FEBRUARY

SUNDAY	1	8	15	22		
MONDAY	2	9	16	23		
TUESDAY	3	10	17	24		
WEDNESDAY	4	11	18	25		
THURSDAY	5	12	19	26		
FRIDAY	6	13	20	27		
SATURDAY	7	14	21	28		

המלך אשור לא כרת וכאשר אהדתי אהדתי ויעבר
 מדרכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר ויהי ביום
 השלישי ותלביש אסתר מלכות ותעמד בחצר
 בית המלך הפנימית לבח בית המלך והמלך יושב
 על כסא מלכותו כבית המלכות לבח פתח הכתר
 ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת
 בחצר נשאה חץ בעיניו ויושט המלך לאסתר
 את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותלץ
 כראש השרביט ויאמר לה המלך מה לך אסתר
 המלכה ומה בקשתך עתה וצוי המלכות וינתן לה
 ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והימן
 היום אל המשתה אשר עשיתי לו ויאמר המלך
 מהרו את המן לעשות את דבר אסתר ויבא המלך
 והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר ויאמר

ועש אשור כל איש
 ד אל הזלזל הפנימית
 המית לבד מאשר
 יש הזהב וחיה ואני לא
 השלושים יום ויגידו
 יאמר מוידכי להשוב
 ד להמלט בית המלך
 תזרישי בעת הזאת
 ס ממקום אחר וארת
 צ אם לעת כזאת הגערת
 ויב אל מדרכי ד
 זצאים בשושן וצומו
 שלשת ימים לילך
 כן ובכן אכוא אר

5
 מגילת אסתר, 1927,
 תיבת עץ-זית צבועה,
 8x2, הדפס על נייר,
 צבעי-מים, אוסף פרטי.

באיורי השוליים של מגילת אסתר מופיעים מוטיבים משיר השירים, כגון השועל עם כרם ענבים, עצי דקל, שבעת המינים וסצנת נוף אידילי. בין המוטיבים החדשים אנו מוצאים את הפרש הפרסי והטווס. הפלטה בנויה על כחולים ואדומים. עשר הסצנות המרכזיות הן:
 (א) משתה אחשוורוש (א, ג), בו מופיעים כלי המקדש מזהב כמסופר במדרש⁹; (ב) משתה ושתי (א, ט); (ג) הצגת אסתר למלך (ב, טו-טז, איור 5); (ד) ימי מרוקיה של אסתר; (ה) מרדכי אינו

9 על הפסוק "כלים מכלים שונים" (אסתר א, ז), ראו: מדרש לקח טוב, בתוך: ספרי דאגדתא על מגילת אסתר, מהדורת שלמה בובר, וילנה, תרמ"ז, דף מ"ה, ע"ב. הפירוש הובא גם על-ידי ר' אברהם אבן-עזרא ופרשנים אחרים.

המלך אל המוש
 וגם למחור אני
 שוה לי בכל עת
 היהודי יושב ב
 אשתו וכל אהב
 ובבקר אמר ל
 עם המלך אל ה
 המן ויעש העיץ
 לרדה שלת המ
 דברי הימים ויהי
 כתוב אשר הגיו
 סריסי המלך מ
 יד במלך אחש
 יקר וגדולה למ

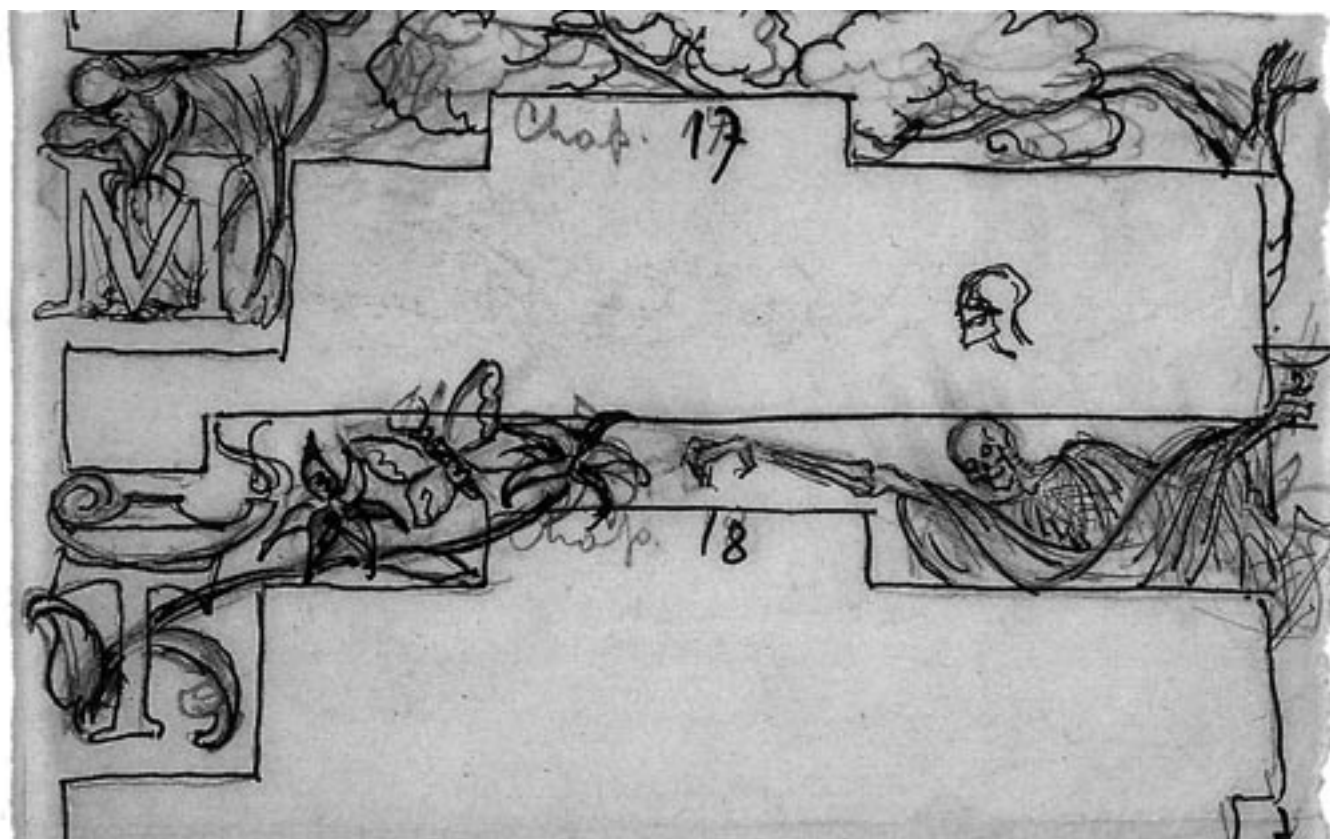

המלך לאסתר כמשלחה היין מרה שאכלו
 ינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש
 תעץ אסתר ותאמר שאלתי ובקשתי אם
 מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב
 לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי יבוא
 המלך והמן אל הכושלתה אשר אעשה להם
 מזרח אעשה כדבר המלך ויצא המן ביום ההוא
 שמוח וטוב לב וכראות המן את מרדכי בשער
 המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי
 חמה ויתאפק המן ויבוא אל ביתו וישלח ויבא
 את אהביו ואת ארש אשתו ויספר להם המן
 את כבוד עשרו ורב בניו ואת כל אשר גדרו
 המלך ואת אשר לשאו על השרים ועבדי המלך
 ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם

משתחוהו להמן. כאן רבן מציג את העימות בין טוב לרע באיור השוליים באופן סימבולי של נחש יוצא מסבך של צמח הצבר אל מול אריה היוצא מצמחייה פרחונית; ו) אבל ויום צום; ז) אסתר לפני המלך; ח) קוראים את ספר הזיכרונות; ט) המן מוביל את מרדכי; י) משלוח מנות איש לרעהו. האיורים למגילת אסתר הודפסו לראשונה בהוצאת סיני בע"מ, תל אביב, בשנת תש"ד (1944), ובהוצאה פרטית של רבן בשם "מרים" בשנת 1947. העבודות המקוריות היו באוסף פרטי בארה"ב, וכיום מקומן אינו ידוע.

7

ללא כותרת (שלד מושיט יד לעבר זר פרחים ופרפר), מתווה לאותיות פתיחה, ספר איוב, 1942, עיפרון, עט ודיו על נייר, 29.7x21, אוסף גבי דברה, הרצליה.

מקור אחר המתייחס לנושא ההרס הוא ספר איוב. בשנת 1942 קיבל רבן הזמנה לאייר את הספר על קלף בצירוף קליגרפיה באנגלית עבור קצין בריטי שאיבד שני בנים במלחמה. כאשר סיים את הספר, הציג אותו בביתו לעיון הציבור במשך מספר ימים, כדברי בתו, רות דורון. מיקום הספר כיום אינו ידוע, אך נשתמרו ממנו מספר סקיצות. אמו ואחותו של רבן נספו בשואה במחנה טרבלינקה; אחיו נהרג ביער קטין, באחד מן המאורעות הקשים של המלחמה. בהיותו בירושלים הופיע אביו לפניו בחלום, והורה לו לומר עליו קדיש. רבן רשם לעצמו את יום החלום (אז לא הייתה דרך להתקשר לאירופה). בתו מספרת כי לאחר המלחמה נודע לרבן שתאריך הפטירה של אביו אכן אירע באותו יום. בכאב רב עסק רבן באיוריו לספר איוב. הוא טיפל באותיות הפתיחה וצרף להן דימויים מקאבריים אלגוריים: מוטיב המוות כדמות שלד אוחז בשעון חול, מחזיק בכוס הרעל ומושיט יד אל מול פרפר ופרח (איור 7). בסקיצות אחרות בצבעי מים בטכניקת ה"פוינטליזם" (pointillism, ציור באמצעות נקודות של צבע, סגנון פוסט-אימפרסיוניסטי) המשאיר רושם של מזוטינט (mezzotint, סוג של תחריט):

איוב מנסה לזרוק את מעילו מעליו בהיאבקו בשחין (ב, ז-ח); ואליפז התימני צופה בדמות מלאך באישון לילה (ד, ט). מוטיב חוזר בצבעי מים הוא השטן, הנרדף ונכנע מול ברק הבא מהשמיים (איור 8).

את ספר רות אייר רבן פעמיים: העותק המקורי נעלם בים בדרך להדפסה בארה"ב, ורבן הכין גרסה אחרת במקומו. הוא הודפס בשנת 1930 בניו יורק בהוצאת ה-American-Palestine Art Publishing. מהדורה שנייה הוציא רבן בהוצאה הפרטית "שלומית" בירושלים בשנת תש"י

8
ללא כותרת (שטן חומק), מתווה
לאיור לספר איוב, 1942, עיפרון
וצבעי-מים על נייר, 10x6, אוסף
שלמה קדמי, ירושלים.

9
 כרזה ל"רות" – חברה לסיגריות,
 1925 בקירוב, הדפס והדפס-זהב
 על נייר, 34x24, אוסף ארכיון
 אילן רוט, הרצליה.

(1950). קיימים שינויים קלים בין שתי הגרסאות. במגילת רות מצוירות עשר סצנות מתוך סיפור המגילה: (א) "וילך איש מבית לחם"; (ב) "אל אשר תלכי אלך"; (ג) "ויהי כבאנה בית לחם"; (ד) "ויאמר בועז... למי הנערה הזאת"; (ה) דף המציג את רות, אשר אותו עיבד רבן לכרזה עבור סיגריות "רות" (איור 9); (ו) "ויהי בחצי הלילה"; (ז) "ובועז עלה השער וישב שם"; (ח) "ויאמר הגואל לבועז"; (ט) "ותיקח נעמי את הילד"; (י) דף המציג את דוד המלך.

פורמט האיורים במגילת רות נשאר מלבני, אך אין הטכסט השלם חלק מן האיור. הפסוק עליו מבוסס האיור מופיע בפס (מעין סרט) בראש הדף או בתחתיתו. בדומה למגילות אסתר ושיר השירים, איור השוליים הוא בצורת האות "ח". קשיי המחייה בארץ ישראל בשנות השלושים משתקפים באיור ירידתם של נעמי ואלימלך לארץ מואב. במרחק נראה כלב הטורף גמל, וברקע עץ שדוף. עיטורי השוליים שמורים באיורי רבן לאמירה סימבולית: כאן, למטה, שני כלבים מייללים לצד דמות של שלד עטוף גלימה (אלגוריה של המוות), האוחזת בזנבות של נחשים המתפתלים כלפי מעלה, אל ציפורי טרף – אחת אוחזת בגדי והשנייה בדג (סמל לפריון) (איור 10).

10
 "וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב", איור לספר רות (א, א), הדפס צבע על נייר, הערות בכתב-יד, עט כדורי, 14.5x9.5, הוצאת "שולמית", ירושלים, 1950.

"ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד [...] ובוזז הוליד [...] וישי הוליד את-דוד", איור לספר רות (ד, יח-כב), הדפס צבע על נייר, הערות בכתב-יד, עט כדורי, 14.5x9.5, הוצאת "שולמית", ירושלים, 1950.

הסצנה האחרונה בספר (איור 11) מציגה את דוד המלך, צאצאה של רות המואביה, יושב בצל עץ רימון ומנגן בנבל. שני צבאים מקשיבים לקולו. דמותו של דוד המלך כמעין אורפיאוס (Orpheus) ידועה מהתקופה היוונית-רומית, ומופיעה בציורי בית הכנסת בדורה אירופוס במאה השלישית לספירה.¹⁰

10 ראו: גולדמן אידה, 2001, לעיל, הערות לפרק ג', "איור ספרים", מס' 9, עמ' 200. בנושא דורה-אירופוס, ראו: C.H. Kraeling, *The Excavations at Dura-Europus, Sixth Season (1936)*, p. 370; Rachel Wischnitzer, *The Messianic Theme in the Paintings of the Dura Synagogue (1948)*, pp. 4-5.

מתוך חמש המגילות, רבן אייר את שיר השירים, אסתר ורות, ושילב במגילת אסתר סצנה המשקפת את המסר של מגילת איכה; ניתן להתייחס לאיוריו לספר איוב כמעין ביטוי אמנותי למסרים אשר במגילת איכה ובמגילת קהלת. רבן העיד על עצמו כ"עובד לפרנסתי בתחום האמנות הדקורטיבית והתעשייתית, ובזמני הפנוי אני רושם איורים לספרים"¹¹, אך כיום ברור כי עבורו היה האיור הרבה מעבר לתחביב סתם. סיבת כמיהתו לאיור ספרים נבעה מן הרקע הסימבוליסטי של לימודיו בבריסל.

דווקא באיורי המגילות בא לביטוי הצד המקאברי באיורי השוליים: אלגוריות של "מות" ו"קנאה" בשיר השירים (ח, ה-z), (איור 12) אותן צייר במגדל שבגליל; דמויות המקוננות מול אש לוחטת בין דרקונים מאיימים באיור "אבל ויום צום" (ד, ג) במגילת אסתר; ביטוי לרעב בארץ ישראל במוטיבים אלגוריים של חיות טרף וקורי עכביש במגילת רות. שנות השלושים והארבעים (האחרונות בצל המלחמה והשוואה) היו בין הקשות למדינת ישראל המתהווית. באיורי השוליים של המגילות וספרי המקרא (כגון איוב) מצא רבן מקום להביע את רגשותיו כאמן. עוד רבות ניתן לדלות מתרומתו הרבה לאיורי המגילות.

12

"מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה", איור לשיר השירים (ח, ה-z), לדוד', מגדל וירושלים, 1911-1918, צבעי-מים על נייר, 17x12, אוסף מרטין סטיינברג ורעייתו, ניו יורק.

11 גולדמן אידה, 2001, לעיל, נספח ב', "ביוגרפיה קצרה", עמ' 211.

מי זאת עדה נון המדבר מתרפפת על דורה תחת
 התפוח עוררתיך שמה חבלתך אמך שמה חבלה
 יודדתך: שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך
 כי עזה כמות אהבה עשה כשאול בואה רשפיה
 רשפי אש שלהבת יה: מיסודים לא יכלו לכבות
 את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתג
 איש את כל הון ביתו באהבה בוו יבזו לו:

א. קאפאן

מלך ישראל